

— ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ —

УДК 930.85(477)

І. З. Павлюк

Українська культура в період становлення незалежної України: реверсивна розмітка

У статті означено тенденції існування української культури в міфологічному, ідеологічному та комерційному полях на межовому етапі: між радянським періодом та періодом становлення незалежної держави, в якій ще не створені питомо національні моделі і не подолані реверсивні механізми.

Ключові слова: культура, тоталітаризм, радянологія, комунікація, комерція, міфологія, ідеологія, демократизація, глобалізація.

В статье обозначены тенденции существования культуры в мифологическом, идеологическом и коммерционном поле на межвом этапе между советским периодом и периодом становления независимости украинского государства, в котором ещё не созданы соответствующие национальные модели и не преодолено реверсные механизмы.

Ключевые слова: культура, тоталитаризм, советология, коммуникация, коммерция, мифология, идеология, демократизация, глобализация.

This article is indicated trends exist Ukrainian culture in mythological, ideological and commercial fields at boundary point: between the Soviet period and the period of formation of an independent state, which has not yet created truly local model and overcome reversible mechanisms.

Key words: culture, science about Soviet power, communication, commerce, mythology, ideology, democratization, globalization.

Перш ніж вести мову про сучасну українську культуру, вивченням якої займається окрема наука – культурологія, та пошуками нею алгоритмів національної ідентичності, обов'язково варто згадати, що, починаючи з 20-х років ХХ століття традиційна культура нашого етносу пережила не лише утиски, втрати, закономірні при окупаційній владі та зміні її форм, але й стреси світоглядні: на фундаментальне, тисячоліттями формоване і закріплене місце релігійного та

релігійно-метафізичного, національно-демократичного світогляду насильно, з благословення окупаційної більшовицької політичної влади і її ж руками насаджувався світогляд квазіпозитивістський, войовничо-атеїстичний. Тобто в Україні, як і в цілому СРСР, із благословення "вождів" свідомо нищилася тисячолітня крилато-коренева система сакральних вартостей, охудожнених міфологем націй, а на їх місце, як відомо, пропонувалися віруси-ідеологеми (як-от замість християнських десяти заповідей – той же "Моральний кодекс будівника комунізму", "войовничий атеїзм"), розроблені класиками марксизму-ленінізму і жорстко трансформовані для впровадження в життя місцевими комісарами-"безбожниками" з патологічною агресивністю.

Тобто культура таким чином мала стати служанкою ідеології, як, наприклад, її важлива складова – література – "коліщатком і гвинтиком загально-пролетарської справи", до чого, як відомо, закликав В. Ленін у його культовій статті "Партійна організація і партійна література" і що протягом середньої тривалості одного людського життя практично втілювалося на всіх вертикалях і горизонталях функціонування репресивної культурної сфери в Радянському Союзі.

Разом із тим після курсу на українізацію на початку 1920-х років, уже із початку 30-х почалася жорстка деформація національних моделей, викорінення архетипів культури питомо української на користь "пролетарської культури", фізичне винищення національних митців – так зване "розстріляне відродження".

"Про моральну деградацію літератури у 30-х роках можна говорити на тій підставі, що радянська література змушена була поступово відмовлятися від послуговування об'єктивними законами літературної естетики, а все більше керуватися схемами і догмами соцреалізму. Література перестала писати правду про життя, вона все більше вдавалася до міфотворчості, створення міфів про радянське життя" [3, с. 80–81], – читаємо у статті професора С. А. Костя, погоджуючись із ним щодо згубно-деструктивної ролі політизованих міфологем (ідеологем) у культурі і конструктивної ролі творення міфів за художніми законами в культурно-інформаційному полі, про що мова нижче.

Зрозуміло, що саме поняття культури (від латинського Culture: "обробіток", "обробляти") як системи традицій, яка включає в себе теоретичну та технологічну науку, літературу, мистецтво, освіту, релігійно-побутовий устрій сімейного та суспільно-громадського буття, господарювання та ставлення до природи, зазнавало непо-

правних змін/втрат, адже, підпорядковане утопічній меті – побудові раю на землі (комунізму) – вимагало жертв: мільйонів людських життів загалом і зокрема найбезпосередніших творців культури: священників, науковців, письменників, художників, селян із їх культом землі і віковичними, перманентно передаваними з покоління в покоління навичками і принципами її обробітку та збереження екосистеми, про що обширніше й детальніше дивись у книгах: "Історія української культури. – К. : Либідь, 1994. – 656 с.; Культура українського народу : навч. посібник. – К. : Либідь, 1994. – 272 с., наших працях на тему взаємобуття ЗМІ, культури та державницьких інститутів: Митець – Влада – Преса: історико-типологічний аналіз : монографія. – Луцьк : Надстир'я, 1997. – 112 с., Діагностика і прогностика брехні: екскурси в теорію комунікації. – Львів : Сполом, 2003. – 80 с., Українська преса Волинської області 1939–1941, 1944–2000 рр.: монографія. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – 508 с.", "Письменники у пресі: українськомовний культурно-інформаційний простір Полісся, Холмщини, Підляшшя (1917–1944) та Волині 1917–2000 років : монографія. – Луцьк : ВАТ "Волинська обласна друкарня", 2010. – 148 с.

У них же – детальніші списки літератури на тему існування та взаємозалежності чотирьох основних форм-сфер проявів суспільного буття: духовної (культура, Церква), політичної (законодавча, виконавча, судова влади), економічної (державний та приватний сектори в господарюванні) та інформаційної (засоби масової комунікації, біофізичні, біохімічні процеси обміну матерії), режим функціонування яких у період трансформації деформованих систем, за період існування СРСР перебував у межовому, критично нежиттєвому, адже штучно створеному, стані в цілому.

Інформація, як знаємо, у невідворотному процесі глобалізації виходить нині на перший план, бо "хто володіє інформацією, той володіє світом", як казав відомий прем'єр-міністр Великої Британії, письменник В. Черчіль.

Тобто говорячи про культуру, національний соціогуманітарний простір, діагностуючи і прогнозуючи моделі створення і збереження його динамічної рівноваги, ми маємо на увазі й боротьбу за доступ до інформації та її першоджерел як окремого індивіда, так і держави в цілому.

1. Активна ревізія-цензура протягом сімдесяти років (фатально-символічно – середня тривалість людського життя) неприродно-диктаторським методом проводилася у всій структурі культури, яка знаходилася в резервації, межово замкнутої від загальносвітових

тенденцій [2] на всіх рівнях, у всіх її формах (матеріальній, духовній, соціальній, фізичній) і видах (культура суспільства, культура колективу, культура особистості, інформаційна культура), витворюючи в мистецтві, скажімо, "єдино правильний" метод – соціалістичний реалізм, як у науці – "мічурінство": екстремальне, квазіреволюційне втручання в закони духу й природи, що, врешті-решт, і привело до колапсу самої системи-експериментатора, експлуататора в кінці 80-х років минулого століття, на руїнах якої, щоби відновити динамічну рівновагу її основних інститутів, насамперед потрібно забезпечити їх суворі самоідентичності, взаємовідносини між якими повинні регулюватися дієвим законом, а в культурі зокрема – реверсувати "до джерел", до народних традицій, і водночас рухатися вперед, доганяючи ті здорові і перспективні тенденції, за якими розвивається увесь світ культури і культурний світ, який при тому, на думку відомого американського філософа, політолога японського походження Френсіса Фукуями [12], зараз переживає глобальний процес припинення розвитку культури і її трансформації, переродження в цивілізацію ("кінець історії"), тобто зміну релігійно-метафізичного світогляду на позитивістський, але в кардинально інших (ліберально-демократичних) формозмістах, ніж це було в тоталітарній, адміністративно-командній суспільно-політичній системі СРСР, де зсередини 1980-х років, після Чорнобильської катастрофи, яка "розбудила Україну" "згори" – Генеральним секретарем Центрального Комітету Комуністичної партії Радянського Союзу (пізніше – 1990–1991 роки – перший президент СРСР) М. С. Горбачовим – було оголошено курс на "нове мислення", "гласність, демократизацію" суспільства, які мали визначити перевагу загальнолюдських цінностей над класовими у всіх сферах людського життя, включаючи, звичайно, і культуру.

Почалася корекція московського централізму та республіканських і локальних (обласних) демократизацій, автономій, що привело до референдумів незалежності, перших самостійних парламентарних виборів.

На світовому рівні фізично та метафізично впала "Берлінська стіна", яка роз'єднувала не лише німецький народ, але й світ на "їхній" і "наш" (соціалістичний), який у цей час із розпадом блоку країн – учасниць Варшавського договору – перестав існувати.

У такому, посттравматичному, перервано-компенсаційному контексті і варто розглядати стан культури в незалежній Україні, Декларація про державний суверенітет якої була прийнята 16 липня 1990 року, а ще 21 червня цього ж року – "Закон про пресу та інші засоби масової інформації", затверджений Верховною Радою СРСР,

який проголошував ліквідацію цензури. Тобто розпочався радикально новий етап реанімації та умовно-відносного розвитку української культури, який почався із заповнення її "білих плям" через відкриття спецфондів у архівах, якими тепер могли скористатися не лише "посвячені" працівники служб безпеки та інших контрольно-ревізійних, каральних органів, але й науковці та журналісти – за правом законів, прийнятих у перші роки незалежності України, серед яких закон "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні", закон "Про інформацію".

Разом із тим молода держава забезпечувала свій інформаційно-культурний захист: 10 листопада 1992 р. Кабінет міністрів створив Державний комітет охорони державних таємниць у пресі та інших ЗМІ, був прийнятий "Закон про державну таємницю і таємні відомості". Демократизована Спілка журналістів України провела в жовтні 1990 року свій сьомий та восьмий (січень, 1992 рік) з'їзди журналістів, на яких було прийнято новий Статут Спілки журналістів України та Статут журналістського фонду. Сама ж Спілка була проголошена позапартійною, неурядовою творчо-професійною організацією, яка організувавши Комітет статутного нагляду й захисту прав журналістів. У листопаді 1992 р. Спілка журналістів України стала членом Міжнародної федерації журналістів.

Тобто українська культура і ЗМІ (як її об'єкт і суб'єкт одночасно) формально узаконено, світоглядно, методологічно зоставалися поза ідеологічним контролем, на зміну якому при тій же конкурентній боротьбі невпинно і закономірно, як у всьому відносно демократичному капіталістичному світі, приходив "контроль" комерційний: "Практично ж українська преса усіх рівнів акредитації (незалежна, дотована урядом, органи політичних партій, релігійні, комерційні, спортивні тощо видання) опинилася в кризовій ситуації: різко подорожчав папір, послуги пошти тощо. Багато газет припиняли своє існування, так і не зайнявши відповідну нішу в інформаційному просторі району, області, України. Більшість щоденних газет перетворювались на тижневики: з 1 до 16 січня 1992 р. при загальному тиражі українських газет 44,9 мільйона примірника з друку вийшов лише 1 мільйон" [9].

Замість багатотиражованих органів рад та компарткомітетів різних рівнів разом із узаконеними чи стихійними процесами кооперації та багатопартійності почали множитися плюралістичні назви паперових, аудіо- та відеозасобів масової інформації, більшість із яких були власне органами партій, нововиниклих громадських рухів, приватною власністю.

Національний страйковий комітет, створений після восьмого з'їзду Спілки журналістів України, пропонував урядові пакет пропозицій щодо виходу із кризи всієї держави з її культурно-інформаційними інституціями. Уряд у свою чергу прийняв постанову № 194 (15 березня 1993 р.) "Про державну підтримку творчих спілок, преси та книговидавничої справи", створив фонд "Незалежна преса України", спеціальні підрозділи "Інформаційно-аналітична служба" при обласних державних адміністраціях прагнучи взяти ЗМІ під свій новоформатний вертикальний контроль: цензурування, здійснення морально-правового захисту органів державної влади та посадових осіб, аналіз морально-психологічної атмосфери та аналіз розстановки політичних сил в областях, розіславши цього ж року в районні газети та на радіо циркуляри з вимогою інформувати цю службу про вищесказане. Такий же контроль у вересні 1993 р. українського радіо та телебачення здійснювало інформаційно-аналітичне управління адміністрації Президента.

Усі ті макропроцеси "хвороби росту" ЗМІ (множення назв одемократичнுவаних періодичних видань, їх тематична, стильова розмаїтість, короткочасність існування, "хвилювання" тиражів, дискусійність, полемічність) віддзеркалювали ситуацію в усіх сферах громадсько-політичного життя держави (створювалися організації "Просвіта", "За права людини і демократію", "Союз Українок", "Конгрес Української інтелігенції", налагоджувалася співпраця із представниками молодіжних організацій незалежної України з представниками міжнародних фондів "Відродження", "Євразія", фондом Аденауера тощо) [7], в тому числі в культурі – сфері духовної, ієрархічної комунікативної організації суспільства, яка визначає норми поведінки, мислення, почуттів різних верств населення і націй в цілому" [1].

Тобто парадоксальним ефектом соціально-комунікаційних складних обставин, одемократичнення суспільно-політичних інституцій, закономірним проявом якого стало виникнення багатопартійної системи, ментальний плюралізм, стихійне, як правило, відродження многовікових традицій культури, піднесення духовного життя загалом: часи "зламів суспільної симетрії", становлення нових державницько-громадянських систем і підсистем породжують численні, яскраві і різноманітні явища на межі політичної та культурної сфер.

У точках революційної системної біфуркації (роздвоєності) духовних, політичних, економічних, інформативних цінностей на "старі" й "нові", "наші" й "не наші", період пошуків орієнтирів, важливо дослідити, щоби якнайоб'єктивніше спрогнозувати, характер стосунків між соціальними інститутами, протиріччя у яких, за свідченням історії,

найбільш полюсні, а самі вони (інститути) достатньо первинні для функціонування системи загалом. Це, на наш погляд, – мистецтво, політична влада, засоби масової інформації. Особистісно-представницький аспект цих стосунків має форму: митець – влада – преса" [7, с. 3], а в гуманітаристиці належить до сфери соціальних комунікацій, де в постмодернізмі навіть твір мистецтва, зокрема літературний, називали текстом, а вже в неопостмодернізмі – media, стираючи онтологічну різницю між поняттям культуролог, політолог, філософ, психолог... навіть письменник і журналіст.

2. Тобто культура всеохопніше стає перш за все культурою знаходження, консервації-моделювання та передачі інформації, а журналісти ("четверта влада") – владою першою ("останні будуть першими..."), базовою, якій найбільше довіряє суспільство, активними і відповідальними медіумами, учасниками-творцями питоми своїх філософії, психології та ідеології збереження і розвитку національного культурно-інформаційного простору, вироблення і пропозицій оптимальних україномовних духовних стратегій ("мембран") – розділювачів-сторожів культурно-інформаційних середовищ на – своє і чуже, традиційне, модерне і постмодерне, прогресивне та регресивне, національне та загальнолюдське тощо, адже глобалізаційні процеси призводять не лише до майнової нерівності між націями, вони впроваджують нерівність ціннісну, призводять до культурної уніфікації, що є передумовою загибелі культури і цивілізації загалом, яка без національно специфічних культурних мозаїк (культурної розмаїтості України і світу як органічної функціональної особливості процесу глобалізації) існувати не може.

Маючи культуру зокрема як сферу духовно-національно детерміновану, але ментально інтегровану в загальнолюдський культурно-інформаційний простір, нація прагне зберегти й одночасно розвинути експансію своїх гуманітарних цінностей на основі власних духовних традицій та оптимального засвоєння загальнолюдських.

Тому сучасні журналістські фундаментальні культурологічні теми обумовлені специфікою матеріалу, для об'єктивного аналізу якого використовуватимуться традиційні підходи (культурно-історичний, порівняльно-історичний, міфологічний), а також запроваджуються нові аналітичні стратегії – психоаналіз, герменевтика, структуралістські інтерпретаційні моделі тощо, аналітично-методологічні інструментарії суміжних галузей знань – соціології, теорії масової комунікації, культурології, політології, філософії, психології тощо.

Основні процеси всесвітньої глобалізації розгортаються транснаціональними структурами – Міжнародним валютним фондом,

Всесвітнім банком. Це викликає занепокоєння національних інтелектуальних центрів, оскільки такий порядок може бути встановлений надовго і стати новим типом тоталітарної несвободи самовираження особистості, неоколоніалізму державних систем, при яких окремі наддержави і далі залишатимуться у привілейованому становищі, а інший світ буде постачати їм сировину і дешеву робочу силу, втрачаючи як свої природні енергетичні ресурси, так і свої національні ідентичності.

Майже в усьому погоджуємося з народним депутатом України, кандидатом філософських наук, Анатолієм Толстоуховим, який вважає, що "така перспектива загрожує й Україні, оскільки вона втрачає спеціалізацію у наукомістких галузях та провідні позиції в науці. Тому Україна може запізнитися й приректи себе на перманентну відсталість. Утім, вона не може й легковажно поспішати, підмінюючи стратегічні рішення заходами кон'юнктурного маневрування. Україна ще має самовизначитися щодо процесу глобалізації, але, насамперед, звільнитися від дивного духовного фаталізму в сприйнятті самої глобалізації... Стає очевидним, що найбільш ефективною виявляється взаємодія країн, що складають постіндустріальну цивілізацію, між собою, а не з країнами, що перебувають на нижчому щаблі культурно-господарського розвитку. Таким чином, постіндустріальний світ починає замикатися у власних межах. Другий наслідок: більшість країн потрапляє у зростаючу залежність від постіндустріального світу як постачальника нових інформаційних технологій. Україна продовжує переживати трансформацію духовних та культурно-комунікаційних цінностей, які законсервувалися між "темним минулим" і "світлим майбутнім", стихійно конструюючи нові національні підходи й ідеї світобачення та світоустрою. Глобалізація, яка загострює конкуренцію не лише енергоносіїв, але й ідеологій, філософій, визначає не тільки головний вектор загальнолюдського розвитку, але й шлях входження нашої держави в єдиний світовий культурно-інформаційний простір при збереженні своєї ідентичності. Тому гуманітарній еліті України необхідно не лише у найстисліші терміни засвоїти трансформовані до нових, глобалізаційних, умов основні цінності, характерні для загальносвітових і західноєвропейських традицій, але й адаптувати їх для українського історично-культурного середовища... Розгляд багатоманітності як органічної характеристики глобалізації дозволяє впевнено стверджувати, що поліцентричні сценарії подальшого розвитку світових глобалізаційних процесів можливі, що вони не зводяться до встановлення гегемонії одного з типів суспільств, "культурного імперіалізму" Заходу

(глобалізація як "глобалізаторство"), а Україна мусить знайти своє гармонійне самобутнє місце у сучасному світі" [11].

Для пострадянської України разом із загрозою витіснення / заміни автохтонної культури агресивним вірусом квазіцивілізації та квазікультури ("американським способом життя") продовжує реально існувати небезпека зросійщення архетипних культурно-інформаційних національних моделей. Про що багато зараз мовиться у ЗМІ.

3. Що ж до окремих сфер культури в Україні періоду становлення її незалежності і їх висвітлення у ЗМІ, то першими, хто став її репрезентантами-подвижниками, були ж, як правило, ті ж особи, які так чи інакше боролися за її державну незалежність, – письменники, серед яких О. Гончар, Б. Олійник, І. Дзюба, Р. Братунь, І. Драч, В. Яворівський, Ю. Щербак та інші, які ще у 1986 р. почали активні виступи на всесоюзному масштабі за культуру екології: проти будівництва атомних електростанцій, забруднення навколишнього середовища.

У цей же час (вересень 1986 р.) у Львові був проведений міжнародний симпозіуму "Іван Франко і світова культура", в якому взяли участь відомі гуманітарії-славісти із цілого світу. У грудні цього ж року відзначено 175-річчя від дня народження Маркіяна Шашкевича і 150-ї річниці виходу у світ легендарного альманаху "Русалка Дністровна". У 1987 р. з ініціативи ЮНЕСКО світ святкував ювілей від дня народження одного з визначних українських акторів і режисерів, репресованого в СРСР Леся Курбаса. На пленумі Спілки письменників України вперше відкрито було заявлено про голодомор 1932–1933 рр.

У червні 1989 р. об'єднаними зусиллями українських учених із материкової України та діаспори, відомих славістів Європи створено міжнародну асоціацію україністів (МАУ), яку очолив відомий літературний критик, дисидент І. Дзюба. Відновило свою діяльність Наукове товариство ім. Т. Шевченка. Знакова культурна подія для України – видання з весни 1990 р. журналу "Кур'єр ЮНЕСКО" українською мовою.

Поверталася репресована в СРСР культурна спадщина України, зокрема вже в 1990–1991 рр. було видано праці М. Грушевського, Д. Донцова, М. Костомарова, Д. Яворницького, І. Крип'якевича, Д. Дорошенка, збірник пісень українських січових стрільців, відкрилися секретні фонди архівів. У кіно показували ще не давно заборонені фільми С. Параджанова, Ю. Ілленка, К. Муратової.

А з офіційним проголошенням незалежності та стихійного переходу від планового до ринкового стилю господарювання Україні на

державному рівні потрібно було скасовувати радянське законодавство і створювати нову, свою законодавчу базу у сфері культури, що й зробив Президент України своїм Указом "Про невідкладні заходи щодо соціального захисту діячів культури і мистецтва в умовах переходу до ринкових відносин", а Верховна Рада України 19 лютого 1992 р. створила і затвердила "Основи законодавства про культуру" – як програму розвитку національної культури в перехідних умовах.

Серед інших законодавчих актів у галузі культури, ухвалених Верховною Радою після 1991 р., – "Закон про бібліотеки", "Закон про музеї", укази Президента "Про Всеукраїнський день працівників культури та аматорів народного мистецтва", "Про державну підтримку клубних закладів".

Спілка письменників України, Народний рух України, Асоціація творчої інтелігенції "Світ культури", Інституту літератури ім. Т. Шевченка академії наук, інші громадські організації організували у Києві (вересень 1991 р.) Форум інтелігенції України, який прийняв конкретні програми розвитку культури і її місця у загальному державотворчому процесі.

Разом із резонансними у світі вшануваннями-реабілітаціями всесвітньоозначених постатей української культури молода держава не забувала про свою мультикультурність: в Одесі вкінці 1991 р. відбувся перший Всеукраїнський міжнаціональний конгрес із проблем духовного відродження народів, нацменшин, які проживають в Україні.

А вже 22 січня 1992 р. у столиці в Палаці культури "Україна" розпочав роботу Конгрес українців суверенних держав колишнього СРСР, завдання якого – консолідувати, підтримати "східну діаспору" України.

У серпні цього ж року було проведено Всесвітній форум українців, на якому було створено координаційний орган світового українства – Українську всесвітню координаційну раду (УВКР), головою якої став відомий поет Іван Драч.

У цей же час у різних регіонах України масово виникали недержавні культурно-мистецькі організації, об'єднання, серед яких, приміром, асоціація творчої інтелігенції "Світ культури", Центр міжнародних культурних ініціатив, театр-студія "Арабески", асоціації: "Артгалерея України", "Нова музика", мистецьке об'єднання "Дзига", благодійні фонди на кшталт "Український фонд підтримки культури", "Деметра", "Центр сучасного мистецтва", "Мистецьке безрезілля", Фонд розвитку історичних досліджень, Український центр духовної культури, який як науково-методичний та культурно-про-

світницький заклад із "Літературною світлицею", "Музичною вітальнею", літературно-музичним театром "Біля Святої Софії", дискусійним клубом об'єднав багатьох спеціалістів з історії, філософії, соціології, народознавства, права, відомих літераторів, художників, видав унікальні літературні серії – 50 томів "Духовні скарби України", 30 томів "Український історичний роман", десятитомну "Історію релігії в Україні" тощо.

Успішною видавалася культурна незалежна Україна і на міжнародному рівні, виставка якої "Україна: образи V–IV тисячоліття до народження Христа" відбулася 1993 р. в культурному центрі Міжнародного валютного фонду у Вашингтоні, де, зокрема експонувалися 162 археологічні знахідки трипільської культури та 42 роботи сучасних молодих митців.

Паралельно і у зв'язку з такими масштабними організаційними та законодавчими заходами велася реальна робота з повернення в Україну спадщини її всесвітньовідомих особистостей, яка порізному опинилася за кордоном: так із Чехії віддано архіви Олександра Олеся і Олега Ольжича, з Німеччини – колекція із 82 скарбів трипільського і скіфського періодів, які були вивезені з України в 1944 р., із Росії повернено частину матеріалів О. Довженка, колекції картин художників, окремих праць учених тощо.

Вже у 2000 р. відбувся Всеукраїнський з'їзд працівників культури і мистецтв, на якому виступили Президент України Л. Кучма та тодішній міністр культури України Б. Ступка, визначивши програмні шляхи розвитку культури у державі.

У різних місцях України воздавалася монументальна шана культурним діячам, несправедливо забутим, репресованим у Радянському Союзі, як-от перепоховання на Святоюрській горі патріарха української греко-католицької церкви кардинала Йосипа Сліпого, святкування 50-річчя Української Повстанської Армії з урочистими зборами в Палаці культури "Україна" і походом ветеранів УПА по Хрещатику тощо.

Загалом же, погоджуючись із автором статті "Національна культура в сучасній Україні. Єдність і взаємозалежність світової та національної культур [6] у період формування незалежної держави маємо стан, коли "Багаторічні заборони пропаганди культури Заходу на пострадянському просторі спричинили інтерес до неї. Коли ця культура прийшла до нас, ейфорія вседозволеності "змела" моральні кордони. В Україну широким потоком полилося все ницісне, що поробив "вільний" світ. Змінилася культурна домінанта, економічний чинник почав переважати над етичним, "дешева" інформа-

ція почала витісняти високе мистецтво, активізувалася психологічна обробка молоді через засоби маскультури. Практично нанівець звівся логічний зміст пісні; начебто на рівні епатажу мусується теза про ницість молодого покоління. Чи може артист, який поважає себе, взяти псевдонім "Дурко", а співачка волати на всю державу: "Мамо, я дурна". Адже твір мистецтва – це завжди узагальнення, що стосується явища, народу чи нації. Після ейфорії перших років творення держави починають вироблятися передумови напрацювання конструктивних моделей визначення себе у світі економіки, виробничих відносин, культурно-мистецького процесу. Останній завжди діалектичний, потребує певного часу для втілення. Уже сьогодні спостерігаються деякі ознаки його поліпшення. Критично переглядається минуле, гола декларативність відходить до мітингових політиків, серйозні вчені працюють над моделями реального втілення національного "Я", щоб народ України, відчувши свою єдність, внутрішній зв'язок, вагомість історичного характеру, традиції, увів їх у свою свідомість, загартував волю і завдяки цьому утвердився серед інших народів. Пореволюційний період, окрім досягнень, завдав Україні також збитків; вона втратила частину національної еліти, оскільки в результаті економічних труднощів багато діячів культури емігрували. Вирощення еліти – довготривалий процес; як правило, він займає два-три покоління. Лише наявність національної еліти дає можливість вийти на рівень провідної держави у світі, оскільки надзавдання цієї категорії людей – духовно і політичне інтегрувати суспільство на вирішення та реалізацію побудови держави, виробляти модель національної ідеї".

Тобто романтична хвиля українського національно-культурного відродження на початку 90-х років ХХ століття, підтримана і стимульована різноманітними ЗМІ уже всередині 90-х почала спадати... "Мертва точка" в культурі, як і в політиці, короткочасна. Те, що не рухається вперед, – реверсує.

Література

1. Гуревич П. С. Культура для миллионов / П. Гуревич. – М. : Прогресс, 1981. – 152 с.
2. Костенко Л. Геній в умовах заблокованої культури / Ліна Костенко // Урок української. – 2000. – № 2. – С. 2–7.
3. Кость С. А. Літературний процес 20–30-х років: деморалізація літератури як закономірність / С. А. Кость // Українська журналістика: генезис і сучасні проблеми. Серія журналістики. – Львівський національний університет, 1992. – Вип. 17. – С. 79–85.

4. Культура України в 90-ті р. XX ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://otherreferats.allbest.ru/culture/00115478_1.html. – Назва з екрана.

5. Масенко Лариса. Канали олігархів працюють на відчуження українців від їхньої культури. [Електронний ресурс]. – Режи доступу:

<http://muza.in.ua/fetesh/1496-kanali-oligarkhiv-pracujut-na-vidchuzhennja.html>. – Назва з екрана.

6. Національна культура в сучасній Україні. Єдність і взаємозалежність світової та національної культур. [Електронний ресурс]. – Режи доступу:

<http://ua.textreferat.com/referat-14166.html>. – Назва з екрана.

7. Павлюк І. З. Митець – Влада – Преса: історико-типологічний аналіз: монографія / І. З. Павлюк. – Луцьк : Надстир'я, 1997. – 112 с.

8. Павлюк І. З. Українська преса Волинської області 1939–1941, 1944–2000 рр. : монографія / І. З. Павлюк. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2004. – С. 10–11.

9. Приступенко Т. О. Сучасна українська журналістика і проблеми свободи преси / Т. О. Приступенко // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – Львів, 1995. – Вип. II. – С. 160–167.

10. Робити науку як у СРСР вже неможливо: інтерв'ю у біофізика Олега Криштала взяли Галина Титиш, Анна Григораш [Електронний ресурс] // Українська правда. Життя. – Режим доступу:

<http://osvita.ua/vnz/36561/>. – Назва з екрана.

11. Толстоухов А. Україна і виклики постіндустріальної доби [Електронний ресурс]. – Режи доступу:

<http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=17&c=144&setcss=1&ncss=big>. – Назва з екрана.

12. Фукуяма Френсіс: Помаранчева революція була попередженням для всього світу: Інтерв'ю взяла Світлана Заліщук [Електронний ресурс] // Українська правда. – Режи доступу:

<http://life.pravda.com.ua/person/2012/07/24/107466/>. – Назва з екрана.